

1. septembra 1947 je iz osamljene kupolke stekla prva žareča litina, znanilka rojstva novega podjetja — Litostroja.

Proizvodni program je obsegal:

- ulivanje in izdelovanje strojnih delov,
- izdelovanje lažjih in srednje težkih strojev za potrebe industrije in obrti,
- popraviljanje industrijskih strojev.

Uresničevanje težkega proizvodnega programa je zahtevalo vrhunski nivo tehnike. Začenjajo s turbinami. Jugoslovansko tržišče je premajhno, da bi vsrkalo celotno proizvodnjo. Na svetovnem trgu blistijo uveljavljeni proizvajalci kapitalističnih dežel, ki onemogočajo prodor. Razširitev proizvodnega programa je nujna. Odločitve o razvoju močne projektične službe mnogi ne morejo doumeti. Oporekajo smotrnosti, oporekajo usmerjenosti delovnega kolektiva.

Niso jih zbegali dvomi. Vedeli so, kaj hočejo, kakšen je njihov cilj. Nagrada za srebrni jubilej je povsod upoštevana kvaliteta njihovih proizvodov in uslug. Prehojena pot je bila polna ovir, tok reke bodočih pričakovanj pa je miren. Težko bi ga skalila neskladja domačega gospodarstva. Tudi konkurenčni tokovi na mednarodnem tržišču mu niso več kos.

Naš list se pridružuje praznovanju petindvajsetletnice ustanovitve Litostroja z iskrenimi čestitkami. O uspehih in bodočih načrtih delovne organizacije pa smo povprašali generalnega direktorja, dipl. inž. MARKA KRŽIŠNIKA.

MODERNIZACIJA

JAVNA TRIBUNA: Modernizacija proizvodnje je bila eno izmed temeljnih vodil programa vaše delovne organizacije.

MARKO KRŽIŠNIK: Razširitev proizvodnega programa zaradi majhnosti domačega trga in tekme z zunanji proizvajalci je zahtevala nenehno osvajanje nove projektantske tehnike. Od 7 osnovnih grup smo kupili licenčne samo za diesel motorje. Razvoj domačih konstrukcij je zelo težaven. Kvaliteta počasi raste. So pa možnosti nenehnega izpopolnjevanja, odprta so pota na tržišče. Prednost licenc je v tem, da skrajša postopek uvajanja nove tehnologije, ga poceni, proizvod pa je na tržišču ugodneje sprejet, ker nosi ime utemeljitelja. Slabosti licenc so v hitrem zastaranju proizvodov, ki so morda stari že ob nakupu, omejen je prodor na tržišče itd. Moderniziranje je torej nujna, neizbežna in stalna naloga. Imamo eno največjih projektantskih organizacij v Jugoslaviji, ki jo bomo še krepili.

JAVNA TRIBUNA: Iz kakšnih virov ste črpali sredstva za modernizacijo?

MARKO KRŽIŠNIK: Viri modernizacije so predvsem amortizacija in skladi, kar izključuje tekmo osebnih dohodkov naše delovne organizacije z drugimi, kot npr. z UNIONOM, LEKOM itd. Toda značaj teh delovnih organizacij je povsem drugačen in jim akumulacija omogoča družba s politiko prometnih davkov. Lastno utiranje poti, samostojna dokumentacija, vlaganja v intenziviranje, novo opremo in stroje, vse to ogromno stane. Na začetku morajo biti proizvodi po lastnih konstrukcijah cenejši, sicer jih ni mogoče prodajati niti doma niti v tujini.

JAVNA TRIBUNA: Ste uspeli uresničiti vaše načrte?

MARKO KRŽIŠNIK: Pohvalimo se lahko, da danes za svoje proizvode, prodane v tujini, dosegamo enako ceno, kakor na domačem tržišču. To je pripomoglo tudi k boljšim osebnim dohodkom. Znotraj kovinske industrije smo dosegli najvišje povprečje, tj. 1800 dinarjev.

Sadovi delavnosti in zavzetosti dozoreli

POGOVOR Z GENERALNIM DIREKTORJEM
LITOSTROJA, DIPL. INŽ. MARKOM
KRŽIŠNIKOM

PREDSTAVLJAMO VAM:

Rodil se je leta 1926 v Poljanski dolini, kjer je obiskoval tudi osnovno šolo. Gimnazijo je končal v Celju. Julija 1943 je znova srečal rojake, to pot s puško na rami, kot partizan. Po vojni je končal strojno fakulteto in višjo politično šolo.

Prvo delovno razmerje je sklenil s Tovarno avtomobilov Maribor, bil je direktor TZV in predsednik okraja Maribor. V Litostroj je prišel iz Beograda, kjer je opravljal delovno dolžnost podsekretarja v zveznem sekretariatu za gospodarstvo. Je tudi zvezni poslanec v zboru narodov.

Ljubljana mu je všeč, z delom je tudi zadovoljen. »Kar tu bom pognal korenine, naveličan sem že nenehnega potovanja.«

Dipl. inž. Marko Kržišnik in Javna tribuna vam predstavljata Litostroj.

Če je bil Litostroj dolga leta videti neatraktiven, lahko danes povemo, da so kljub slabi konjunkturi in nelikvidnosti na domačem tržišču naše proizvodne zmogljivosti presegale. Kar 50% proizvodov prodamo na mednarodno tržišče. O takem obsegu izvoznih poslov smo lahko prejšnja leta le sanjali. Za ilustracijo nekaj podatkov:

Izvozili smo za 28.581.514 milijonov dolarjev, od tega je 17 milijonov dolarjev financirala mednarodna banka. V zadnjem letu smo v konkurenci z Japonci, Nemci, Italijani in ostalimi dobili naročila za turbine iz Argentine, Kenije, Tanzanije in Avstralije (Nove Gvineje). Pred kratkim pa smo sprejeli doslej največje naročilo za 11 črpalnih postaj v Egiptu v vrednosti 12,5 milijonov dolarjev. Škoda je le, da naročila močno presegajo naše proizvodne zmogljivosti. Z likvidacijo naročil smo v zaostanku skoraj pol leta.

Resno težavo predstavlja pomanjkanje kvalificiranih in priučenih delavcev. Če bi hoteli skrajšati čas zamud, bi potrebovali vsaj 300 novih sodelavcev v proizvodnji, kar pa je zaradi pomanjkanja stanovanj in drugega nemogoče. Izobraževalni center vsako leto usposobi večje število kvalificiranih delavcev, vendar potrebam ne more zadostiti. Pritegniti bomo skušali podjetja, ki imajo dovolj delavcev in premalo dela.

AVTOMOBILSKA INDUSTRIJA

JAVNA TRIBUNA: Med proizvodne grupe investicijske potrošnje ste pred leti vključili še skupino proizvodov široke potrošnje (osebne avtomobile). Vas je k taki odločitvi spodbujala zaščitna politika avtomobilske industrije in počasno obračanje dinarja investicijske opreme?

MARKO KRŽIŠNIK: Ker se občani bolj zanimajo za tipe avtomobilov kot velikosti turbin, se je ustvaril vtis, da avtomobilska proizvodnja zavzema veliko večji delež. Mi pa ravno ugotavljamo, da nismo uspeli realizirati celega programa »francoskega projekta«. Dejstvo je, da avtomobilska proizvodnja predstavlja en sektor v podjetju, ki je finan-

no zanimiv. Toda, odkar smo začeli razvijati avtomobilsko industrijo mi, se je njen položaj zelo spremenil (dve devalvaciji, nelikvidnost).

JAVNA TRIBUNA: Ste se z uvajanjem avtomobilske industrije v proizvodni program oddaljili od osnovne dejavnosti?

MARKO KRŽIŠNIK: Nikakor ne! Ne izmikamo se proizvodnji investicijske opreme. Razvoj avtomobilske industrije teče vzporedno, zahteva pa ogromne investicije, ki bi jih mi težko zmogli. Težave razvoja proizvodnje investicijske opreme pa smo že premagali.

JAVNA TRIBUNA: Kaj načrtujete za prihodnost?

MARKO KRŽIŠNIK: Odločili smo se osamosvojiti avtomobilsko industrijo. Novo podjetje naj bi se združilo z Ineksom, Zrečami in Renaultom. V Litostroju pa bomo zgradili določene kapacitete za proizvodnjo avtomobilskih delov in uredili montažo za približno 10.000 vozil. Ker nas pomanjkanje delovne sile ovira že sedaj, bomo lokacijo za montažo poiskali izven Ljubljane.

INTEGRACIJSKI PROCESI

JAVNA TRIBUNA: Med ostale slabosti slovenskega gospodarstva prištevamo tudi pomanjkanje tehnološko modernih in ekspanzivnih proizvodnih panog. Ali smo brez večjih med seboj povezanih kompleksov?

MARKO KRŽIŠNIK: Res je, da nimamo v Sloveniji večjih proizvodnih kompleksov. Za Litostroj velja, da je še vedno kompletno, zadostno opremljen, čeprav z zastarelo industrijsko opremo. Prizadevali si bomo združevati strojno industrijo, ne samo v Ljubljani, temveč z vsemi tistimi, ki imajo nam sorodne programe, pa nimajo dovolj dela. Imamo veliko kovinskih tovarn, ki so nepovezane. Nekatere imajo pomanjkljive programe, so slabo preskrbljene z naročili, nimajo svojih projektičnih služb. Razmislimi bi morali o povezavi grupacij strojogradnje po vzoru ISKRE, ki je uspešno povezala elektroindustrijo.

JAVNA TRIBUNA: Ali res moč slovenskega gospodarstva peša?

MARKO KRŽIŠNIK: Naše gospodarstvo ima v tem času predvsem dve boleči točki:

1. Ne vemo, kako pristopiti k uresničevanju plana za leto 1971—1975. Že dve leti je ta program zgolj predmet diskusij, graditi pa še nismo začeli niti enega objekta. Očitno smo tudi sami ciklično razporejeni.

2. Nimamo koncepta reševanja nelikvidnosti. Multilateralne kompenzacije se ni obneslo. Prijavili smo dolgove, jih plačali, od naših upnikov pa smo namesto 3 milijard dobili 250 milijonov. So delovne organizacije, ki že dve leti pogumno naročajo, plačajo pa ne, imajo pa ravno tako visoke osebne dohodke, kakor mi. Tudi sedaj plačevanje ni hitrejše. Obtok blaga ni uravnotežen z obtokom denarja. Morda je ravno to usmerilo naša prizadevanja na mednarodno tržišče. Plačila dolgov so redna in nam omogočajo varnost.

Med največji uspeh jugoslovanskega gospodarstva štejem izravnano zunanjetrgovinske plačilne bilance. Nekateri tarnajo, da je bila cena izravnave previsoka. Kakorkoli že, doma blaga zato ni primanjkovalo.

SAMOUPRAVLJANJE

JAVNA TRIBUNA: 26. 4. 1972 ste v Litostroju prvi v Sloveniji podpisali samoupravnega sporazuma o ustanovitvi temeljnih organizacij združenega dela.

(Nadaljevanje na 3. strani)

Njihov glas odloča...

(Nadaljevanje z 2. strani)

Ali bi lahko zdaj po štirih mesecih povedali nekaj misli o smotrnosti, utemeljenosti in prednosti notranjega samoupravnega dogovarjanja?

MARKO KRZISNIK: Z uresničevanjem ustavnih amandmajev smo organizacijo samoupravljanja priredili tako, da ima vsaka TOZD natančno določene naloge in svoj način financiranja. Osnovna shema je res že izdelana, vendar jo bomo neprestano dopolnjevali. Radi bi se približali oblikam in metodam samoupravnega organiziranja ISKRE, ki ima le-te najbolj dodelane.

TOZD dajejo dobre možnosti, še posebej spodbujajo integracijske procese. V kolikor bi nam uspelo povezati kovinsko industrijo, bi lahko službe, kot so komerciala, interna banka, projektiva itd., postale službe širše skupacije integrirane kovinske industrije.

Tisti, ki so menili, da smo pohiteli s TOZD zato, ker smo želeli pridobiti ugled in tako opozoriti nase, se motijo. Res pa je, da nimamo toliko časa, da bi dvakrat na leto volili.

V BOJU ZA STABILIZACIJO

JAVNA TRIBUNA: Ob pobudi delovne skupnosti »PLAMEN« iz Kroke ste tudi v Litostroju povzdignil glas o prispevku za utrjevanje gospodarskega položaja. Katere so temeljne postavke stabilizacijskega programa vaše delovne organizacije?

MARKO KRZISNIK: Pobuda delovnega kolektiva »Plamen« iz Kroke je bila izraz najboljše volje pomagati k stabilnosti našega gospodarstva. Toda, kot večina takšnih akcij, zajema predvsem proizvodne delavce, zato smo mi v Litostroju predlagali primernejšo obliko, ki bi zajela vse aktivne sloje družbe. Zavzeli smo se za razpis ljudskega posojila. Naša pobuda ni našla odmeva. Sprejela ideja nas ni potrla. Sindikalna organizacija naše delovne organizacije bo razpisala interno posojilo. Tako zbrana sredstva bomo porabili za izgradnjo samskih domov. Prepričani smo v uspeh. Stanovanja so resna ovira pri rekrutiranju novih sodelavcev in tudi vzrok fluktuacije. Litostroj je pred leti imel mnogo stanovanj, toda danes v njih prebiva le še 13 % naših sodelavcev.

JAVNA TRIBUNA: Hvala lepa, tovariš direktor! Vam in vaši delovni organizaciji pa želimo veliko delovnih uspehov!

Elica JELEN

Kakšne bodo nove pokojnine?

(O NOVEM POKOJNINSKEM IN INVALIDSKEM ZAVAROVANJU)

SKUPŠČINA SR Slovenije je pred polletnimi počitnicami sprejela osnutek zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. V javni razpravi, ki bo trajala do konca septembra, pa naj bi občani s svojimi predlogi in pobudami prispevali k dokončnemu oblikovanju novega zakona. Republiška skupščina bo o dokončnem predlogu sklepala predvidoma novembra, nove pokojnine pa naj bi začeli izplačevati 1. januarja 1973.

KAJ PRINAŠA OSNUTEK?

Poglejmo na kratko, kaj prinaša osnutek novega republiškega zakona in katera vprašanja bodo v javni razpravi najbrž najbolj zanimala zavarovance.

Ze dosedanje razprave v komisijah republiške skupščine, IS, sindikatih in nekaterih drugih telesih so opozorile na posameznosti, ki jih bo v zakonski materiji treba še posebej dobro pretehtati. Gre predvsem za oblikovanje pokojninske osnove, za razmerje med najvišjimi in najnižjimi pokojninami, dalje, za beneficiranje delovne dobe, za zaposlovanje upokojencev, razmejitev samoupravnih pristojnosti, minulo delo in druge.

Ustavimo se najprej pri oblikovanju pokojninske osnove. Doslej smo jo določali tako, da smo enostavno vzeli povprečni individualni osebni dohodek zadnjih petih let pred upokojitvijo in ga vsako leto ustrezno veljavnim predpisom valorizirali. Osnutek novega zakona pa prinaša na tem področju nekatere spremembe. Po novem bi pokojninsko osnovo izračunali z upoštevanjem osebnega dohodka v zadnjih desetih letih pred upokojitvijo. Izračuni kažejo, da bi se pri tem v posameznih primerih osnove malenkostno znižale, največ za okoli 2 odstotka v primerjavi z zdaj veljavnim sistemom. Seveda pa se ob tem pojavlja nekaj vprašanj, ki zadevajo predvsem izračun in valorizacijo pokojnin. Zakonski osnutek ponuja tu tri možnosti. Skupna značilnost vseh pa je predvsem v tem, da bi kar najbolj pravično ovrednotili zavarovančev delo in rezultate, ki jih je v svoji delovni dobi ustvaril in seveda upoštevali tudi solidarnost zavarovancev. Omilili pa naj bi tudi prevelike razlike med najvišjimi in najnižjimi pokojninami. Kot kaže, bo prav določanje pokojninske osnove in izračunavanje individualnih pokojnin v javni razpravi deležno največje pozornosti. Naslednje pomembno področje je povezano z beneficiranim pokojninskim obdobjem. Ob prvih razpravah o novem zakonu so se pokazale težnje, da bi bilo te »prednosti« deležno več poklicev, kot je bilo to prvotno zamišljeno oziroma kot je to v sedanjem zakonu.

V KATERI SMERI SE GIBLJEJO RAZPRAVE

Toda razprave so kmalu krenile v drugo smer. V sindikatih, komisijah republiške skupščine, IS in strokovnih službah je namreč prevladalo mnenje, da z novim zakonom ne bi smeli širiti beneficiranega obdobja na nove poklice. Zato so prizadevanja usmerjena predvsem v izboljšanje delovnih pogojev na vseh tistih delovnih mestih, ki bi sicer lahko prišla v poštev za beneficirano obdobje. To pa je seveda težja pot in bo od delovnih organizacij, ki bodo v ta namen potrebovale dokajšnja sredstva, zahtevala dodatne napore. Zato kaže, da beneficirane zavarovalne dobe za nekatere poklice še ne bo mogoče povsem odpraviti.

Zakonodajalec predvsem želi, da bi delovni ljudje kar najbolj zdravi in s polno delovno dobo dočakali pokojnino. So pa tudi predlogi, da bi vprašanja in pravice v zvezi z beneficirano delovno dobo uredili v posebnem oziroma invalidskem zavarovanju. Toda o tem si mnenja doslej očitno še niso enotna.

VIŠINA POKOJNIN

Upokojence bo v javni razpravi bržkone najbolj zanimala višina pokojnine. Osnutek zakona si prizadeva, da razlike med najvišjo in najnižjo pokojnino ne bi bile prevelike. Kaže, da bodo v novem zakonu manjše od dosedanjih. Ker je poleg osnutka novega zakona v javni razpravi tudi osnutek statuta pokojninskega in invalidskega zavarovanja, imajo tako upokojenci kot zavarovanci možnosti, da si sami vsaj približno izračunajo, kakšne bodo njihove pokojnine.

Čeprav pokojnine ne morejo biti zgolj ekonomska ampak tudi socialna kategorija, pa bodo vendarle temeljile predvsem na rezultatih upokojenčevega dela v njegovem aktivnem obdobju, upoštevano pa bo tudi minulo delo. V osnutku zakona pa je zajeta tudi solidarnost predvsem zaradi odpravljanja pretiranih socialnih razlik tudi na tem področju. Osnutek novega zakona upokojence sicer ne stimulira k zaposlovanju, vendar pa tistih z najnižjimi pokojninami ne ovira, da to storijo.

Po predlogu novega zakona je zavarovane upravičen do pokojnine z dopolnjenim 60 letom oziroma 55 letom starosti. Pokojnino pa lahko začne dobivati tudi pri 50 letih z najmanj 20 leti pokojninske dobe. Polno starostno pokojnino pa si zavarovavec pridobi s 40 oziroma 35 leti pokojninske dobe ne glede na starost.

Drugače pa je s pokojninsko dobo za borce NOV. Le-ta je urejena z zveznim zakonom za celotno Jugoslavijo.

KAJ JE SPECIFIČNEGA?

Republiški zakon bo uredil le nekatere posameznosti, ki so specifične za Slovenijo. Kot je znano, se bodo borci lahko upokojili prej, tisti, na primer, ki so sodelovali v NOB od leta 1941 s 44 leti starosti. Toda tudi tu nekatera vprašanja še niso povsem pojasnjena in bodo v javni razpravi morali predvsem borci in njihove organizacije povedati svoje mnenje.

Z novim zakonom, ki naj bi začel veljati 1. januarja 1973, bo Slovenija (in vse ostale republike) prvič dokaj samostojno in celovito uredila področje pokojninskega in invalidskega varstva. Novi zvezni zakon, ki že velja, ureja le načela in osnove, na katerih bodo republike zgradile svoje zakone. Zato je pri dokončnem oblikovanju republiškega zakona izredno pomembno tudi bodoče družbeno dogovarjanje in samoupravno sporazumevanje med skupnostmi zavarovanja. Od uspešnosti dogovarjanja in sporazumevanja bodo odvisne tudi nekatere konkretne pravice posameznih skupnosti in področjih in upokojencev.

Kaže pa, tako je predvideno v osnutku zakona, da bodo pravice zavarovancev določene z zakonom za celotno Slovenijo, z družbenim dogovarjanjem pa naj bi zagotovili materialno osnovo zavarovanja.

POMEN JAVNE RAZPRAVE

Pri tem je še posebej pomembno, kot smo že zapisali, da hkrati s osnutkom zakona teče tudi javna razprava o osnutku statuta pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Zavarovanci in upokojenci imajo tako možnost, da načelne določbe in pravice primerjajo s konkretnimi rešitvami, ki bodo zadevale vsakega posameznika.